

Nebezpečné technické nástrahy pro sovy a další druhy ptáků

Část II

Karel Poprach

Technická zařízení (zejména v areálech zemědělských farem) se stala smrtelnými místy pro sovy pálenou, puštíka obecného a syčka obecného a další druhy ptáků, případně jiné živočichy. V první části byla popsána situace pokud jde o nádrže na melasu.

Ve druhé části jsou popsány problémy dalších technických zařízení.

Vertikální roury

Dalším nebezpečím, které na farmách hrozí zejména sovám, jsou různé typy vertikálně stojících rour (většinou od vzduchotechniky) na půdách kravínů, ve stodolách apod. Foukání píce se sice již v současnosti téměř neprovozuje, nicméně stojící roury představují pro sovy stále velké nebezpečí. Sova do roury vletí, spadne dolů a není již schopna vzlétnout nebo jinak se dostat zpět (přestože roury mají průměr kolem 50 cm).

BERKA (in litt.) & KRAUSE (1998) takto uvádí z Břeclavska nálezy uhynulých ptáků v rourách z areálu jedné farmy: první roura vzduchotechniky (2 uhynulé sovy pálené, 1 poštolka obecná, 1 kavka obecná), druhá roura (2 poštolky obecné). Dále samostatně stojící plechové roury o průměru 45 a délce 198 cm nebo průměru 36 a délce 100 cm: první (průměr 45 cm) 5 uhynulých sov pálených, druhá (průměr 45 cm) 2 sovy pálené a třetí (průměr 36 cm) 1 sova pálená, 2 pěvci a 1 netopýr. Na

jedné farmě bylo tedy v roce 1998 za blíže neurčené časové období v rourách nalezeno celkem 11 uhynulých sov pálených, 3 poštolky obecné, 1 kavka obecná, 2 pěvci a 1 netopýr. Dále DIVIŠ (1996) uvádí nález Dobrovolného, který v roce 1982 našel ve stojící plechové rouře ve skladu sena 7 uhynulých sov pálených. ŠLECHTA (in verb.) našel v roce 2001 na zemědělské farmě v okrese Praha-východ ve vertikální rouře 1 uhynulou sovu pálenou s německým kroužkem stanice Helgoland. V roce 1998 jsme našli 1 uhynulou sovu pálenou ve vertikální rouře na Bruntálsku a další sovu v roce 2002 na Novojičínsku. HER-TL (in litt.) pak našel na Brněnsku v 1 rouře o průměru 50 cm a délce 150 cm 1 holuba (hrdlíčku?). Je ale zřejmé, že těchto případů bude evidentně více.

Obdobně nebezpečná jsou na farmách další technická zařízení (čističky obilovin, vertikální typy dopravníků obilovin a šrotu apod.), která vyúsťují vně objektu v horizontální poloze a v interiéru objektu jsou pak zalomena do vertikální polohy. I zde sovy mohou zapadnout a následně hynout hladem.

Jiné nebezpečí představuje pro sovy také systém rour (čističek, vzduchotechniky), ze kterých se sovy dobře dostávají, ale ve kterých nezřídka mohou i zahnídit. Tato zařízení bývají v počátku hnízdění v klidu a k jejich spuštění dochází až v průběhu července nebo srpna (v době žní), kdy sovy mají na hnízdě odrostlá mláďata z prvního hnízdění, nebo druhou snůšku.

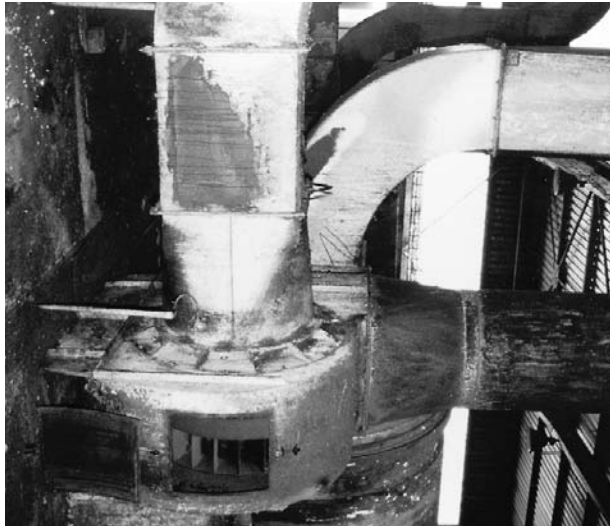
Zbytky uhynulých sov pálených v rourách vzduchotechniky. Rakvice, okres Břeclav, 1998

Foto P. Berka

Roury od fukarů a v nich uhynulých 8 sov pálených, 2 pěvci a 1 netopýr. Rakvice, okres Břeclav, 1998

Foto P. Berka

Spojené roury vzduchotechniky, kde byly nalezeny 2 uhynulé poštolky obecné. Rakvice, okres Břeclav, 1998
Foto P. Berka

Zbytky uhynulých poštolek obecných v rourách od vzduchotechniky. Rakvice, okres Břeclav, 1998
Foto P. Berka

Po spuštění těchto zařízení jsou pak ptáci (mladí i dospělí) usmrceni, jak mi bylo již vícekrát sděleno pracovníky farem, kteří o přítomnosti sov nevěděli.

Jak zabránit úhynům sov ve vertikálních rourách

Vertikálně stojící roury (většinou již nepoužívané) lze bez potíží převrátit na podlahu, čímž se stávají pro sovy zcela neškodné. Časově náročnější je však vyhledávání těchto rour v objektech zemědělských farem. Všechny ostatní typy rour vyúsťující z různých technických zařízení je možno uzavřít králičím pletivem. Na farmách je pak žádoucí sovám nabídnout bezpečnou hnízdní budku, která již předem eliminuje jakékoli ztráty z důvodu technických nástrah a současně chrání sovy před predací kunou.

Komíny

Jiné nebezpečí, již mimo areál farem, představují pro sovy nevyužívané komíny (u domků a chaty poblíž lesa apod.), které sovám poskytují způsob úkrytu. I do interiérů těchto komínů sovy (puštík obecný, sova pálená, sýček obecný) pronikají, ve většině případů se nedostanou zpět a následně hynou vyhladověním. Nepřekonatelnou překážkou pro únik sov z komínů tvoří azbestocementová roura, kterou je kouřovod v nadzemní části prodloužen, případně různé typy komínových vložek a glazur. U zděných komínů bez vložek a prodloužených rour neuniknou ti ptáci, kteří prolezou do roury od kamen (DIVIŠ 1996, ZVÁŘAL 2002).

Naskytá se otázka, zda se sovy mohou dostat nahoru i v případě zděných či kameninových komínů? Pokud je mi známo, nález uhynulého jedince z těchto typů komínů nebyl dokumentován. MARŠÁLEK (in litt.) pak uvádí, že únik z těchto komínů sovám nečiní problémy.

Případ uhynulého puštíka obecného v rouře od kamen uvádí ve své povídce pro děti „Dvě sovi tragédie“ již MÜHLSTEIN (1963).

Další případy úhynu sov v komínech popisuje MARŠÁLEK (in litt.). V letech 1969–1971 navštěvoval dřevěnou chatu u Střeně – nyní v CHKO Litovelské Pomoraví (chata se nachází bezprostředně u lesa). Z toho 2x vždy po zimě našel zapadané puštíky obecné v kamnech. V prvním případě se jednalo o 2 již uhynulé jedince. Ve druhém případě mu po otevření dvířek od kamen 1 puštík vletl přímo do tváře a poté narazil na okno. Pták byl následně chycen a vypuštěn do přírody. Komín v této chatě je azbestový, o průměru 15 cm.

Další nálezy uhynulých sov v komínech uvádí MARŠÁLEK z obce Radnice na Bouzovsku. V roce 1974 se sousedem

zatopili v nově postavené chatě. Protože z komín se začal ozývat hluk, byla provedena kontrola komína inspekčními dvířky, z nichž po jejich otevření vylétl 1 puštík. Z puštíka se za letu ještě kouřilo. V komínu pak byly nalezeny zbytky dalších 3 sov, z nichž podle MARŠÁLKA se v 1 případě jednalo o kalouse ušatého. Druhý den byla nalezena poblíž chaty 1 ohořelá sova, zřejmě jedinec z předchozího dne. V tomto komínu byly nalezeny zapadané sovy již také dříve: jedna uhynulá a jedna ještě živá sova, převzata do péče a poté vypuštěna. Komín chaty je osinkocementový, o průměru 15 cm.

V dubnu 1979 zaslechl MARŠÁLEK v poledne houkání sov. Pokoušel se hlas lokalizovat a zjistil, že houkání vychází ze zamčené chaty. Upozornil proto písemně vlastníka chaty, že v komínu je zapadená sova. Odpoledne jej vlastník chaty navštívil a sdělil, že jedna sova z chaty vylétla (do lesa) a druhá (puštík obecný) byla již čerstvě uhynulá. Puštík měl zakrvavená pera a až na kost odřené zapěstní klouby křídel,

Uhynulá sova pálená ve vertikálně stojící rouře od vzduchotechniky. Hlínka (okres Bruntál), 22.7.1998

Foto K. Poprach

jak se pokoušel dostat komínem nahoru. Komín chaty byl osinkocementový.

Z dalších zaznamenaných případů byla na Zlínsku v letech 1994 a 1997 v komínu zemědělské usedlosti a dalšího objektu nalezena vždy 1 uhynulá sova pálená (jedinec nalezený v roce 1997 pak byl čerstvě uhynulý, s opáleným peřím – RÁDL, OkÚ Zlín in litt.). Podobně v okrese Vyškov byla v komínu myslivecké chaty v polích v zimě 1995/1996 nalezena uhynulá sova pálená. Další uhynulou sovou pálenou v komínu špejcharu na Plzeňsku zaznamenal v roce 1999 HRUŠKA (in litt.). BUREŠ (in verb.) zjistil v rouře od kamen v objektu lesnického učiliště ve Šternberku v roce 1985 zbytky 2 puštíků obecných, 1 strakapouda a 2 sýkor sp. Přibližně kolem roku 1985 jsem vídal pod betonovou stříškou tohoto komína puštíka pravidelně sedat.

DIVIŠ (1996) zaznamenal v běžném typu komína osamocené chaty na kraji malého lesa v polích okresu Náchod v období do 22. 10. 1995 – 1. 1. 1996 celkem 25 zapadaných puštíků obecných, z nichž pouze jediný pták byl náhodně zjištěn živý a vypuštěn. V samotném komínu bylo nalezeno 19 puštíků a dalších 6 puštíků proniklo až do roury od kamen. ZVÁŘAL (2002) uvádí ze Zlínska dokonce desítky! doložených nálezů uhynulých sov z interiérů komínů (avšak blíže je nekommentuje) a domnívá se, že u puštíka obecného úhyn v komínech představují nejvýznamnější faktor v mortalitě druhu. Dále uvádí z komínů úhyn také u poštolky obecné, holuba sp., havrana polního, žluny sp., sýkory a jirčiky obecné.

Většina uhynulých sov v komínech bývá zjišťována z důvodů špatného tahu kamen v důsledku ucpání kouřovodu (většinou roury od kamen) tělem sovy.

Ochranou před úhynem sov ve větracích šachtách odchoven dobytek je zajištění jejich stálého otevření ve spodní části šachty. Okolí Stuttgartu (Německo), 3. 7. 1999
Foto K. Poprachs

Komíny sovy vyhledávají v průběhu zimy jako úkryt, který je chrání před nepříznivými klimatickými vlivy a zřejmě také na jaře při hledání hnízdní dutiny. Sovy přitom zalézají spíše do komínů, které nejsou příliš zaneseny sazemí, tedy do komínů nových nebo nepravidelně používaných.

Určitým typem komínů, kde sovy padají a hynou, jsou také na zemědělských farmách větrací šachty kravínů a vepřinů (u každého kravína či vepřína je jich přítomno vždy několik). Pokud jsou tyto šachty ve spodní části uzavřené, bez únikového otvoru, vytvářejí pro sovy obdobou past jako komíny kouřovodů. Např. na Znojemsku byla v červnu 1998 ve větrací šachtě vepřína nalezena uhynulá sova pálená. Negativní zkušenosti s úhynem sov ve větracích šachtách jsou známy také z Německa (GRAEF in verb.).

Jak zabránit úhynům sov v komínech

Všechny typy komínů je možno jednoduchým způsobem s vynaložením minimálních finančních prostředků uzavřít pletivem. Pletivo, nejlépe z nerezové oceli, lze zabudovat i při-

mo do zdiva komínu (DIVIŠ 1996). Zde se také naskytá možnost pro státní orgány ochrany přírody vyjadřující se ke stavebním řízením (Správy CHKO, Správy NP, MÚ) ukládat do podmínek ke stavbě důsledně zabezpečení kouřovodu proti pronikání ptáků (uvedenou metodou).

U větracích šachet kravínů a vepřinů je vhodné pro sovy zajistit únikový východ ve spodní části šachty, kde je umístěna pohyblivá záklopka, kterou lze zajistit tak, aby šachta byla stále otevřená.

Ostatní

V jednotlivých případech se mohou sovy zachytit drápy v různých konstrukcích stěn a krovů. Takto jsme zaznamenali v okrese Znojmo v roce 2000 sovou pálenou zachycenou drápy v sítu chladíče kombajnu, která se nemohla vyprostit a následně uhynula. Další případ jsme zaznamenali v okrese Prostějov v roce 1998, kdy sova pálená byla zachycena drápy mezi stěnou objektu a střešní konstrukcí. V roce 2002 byla nalezena uhynulá sova pálená v okrese Vyškov zamořaná do provazů v objektu zemědělské haly. V roce 2002 našel KRAUSE & OPLUŠTIL (in litt.) na Břeclavsku uhynulou sovou pálenou uvízlou nohou ve škvíře dovržených dveří půdy kravína.

Jisté nebezpečí pro sovy může představovat také jejich uvěznění v sezonně využívaných objektech. Úhyny po uzavření objektů jsou však spíše známy z prostorů sakrálních objektů. Např. v okrese Olomouc jsem našel uzavřenou kostelní věž s mumifikovanou samicí sovy pálené a vysušenými vejci. Podobný případ uvádí DIVIŠ (in litt.) z okresu Náchod, kde v roce 1992 našel v uzavřené kostelní věži 4 mumifikovaná mláďata a 3 vejce sovy pálené (těchto případů však bude evidentně více).

Další případ úhynů sov ze Slovenska v budově sila popisuje SÁROSSY (2002). Sovy se dostávaly do pětioschodového sila jediným otvorem v jeho spodní části a posléze již pravděpodobně nebyly schopné najít cestu zpět. Při kontrole pak bylo v nejvyšším poschodí budovy nalezeno 7 uhynulých sov pálených (evidentně se jednalo o staré ptáky a nikoli o mláďata - SÁROSSY in litt.). Tato past byla posléze zabezpečena instalací hnízdní budky k přístupovému otvoru do budovy.

Nebezpečí představují pro sovy také elektrické dráty, do kterých sovy naráží, dochází případně ke zkratu a sovy hynou. Takovýto případ úhynu puštíka obecného popisuje MÜHLSTEIN (1963). Další případy úhynu sovy pálené nárazem do drátů z let 2000-2002 jsou známy ze zprávy Kroužkovací stanice: 2 případy z Novojičínska uvádí KAŠINSKÝ, 1 případ ze Znojemska REITER, 1 případ z Chomutovska ŽÁK a 1 případ ze Svitavska REJMAN. O úhynech sovy pálené následkem výboje elektrického proudu na hnízdišti ve zděných trafostanicích z Plzeňska se zmiňuje HRUŠKA (in litt.). Dvě uhynulé sovy pod sloupy 22 KV z roku 2000 z Plzeňska uvádí HRUŠKA a 1 sovou pálenou z Hodonínska HORAL & JAGOS (in litt.).

Dochází k zabíjení ptáků také nárazem do oken či prosklených ploch, dále jsou mi známy 2 případy ulovení sovy pálené psem (jednalo se o nevzletná mláďata).

LITERATURA

BRUIJN, O. DE 1994: Population ecology and conservation of the Barn Owl *Tyto alba* in farmland habitats in Liemers and Achterhoek (The Netherlands). - *Ardea*, 82/1: 1-109. - BUNN, D. S., WARBURTON A. B. & WILSON, R. D. S. 1982: The Barn Owl. - *Poyser, Calton*. - DIVIŠ, T. 1996: Sovy v pasti. - *Ptačí svět*, III./1: 5. - KRAUSE, F. 1998: Smrtící pasti / Killing traps. - *Zpravodaj Jih. pob. ČSO*, 12: 51-52. - MÜHLSTEIN, L. 1963: Zelená a modrá setkání. - *Krajské nakladatelství, České Budějovice*. - POPRACH, K. 2000: Nebezpečné nádrže na zemědělských farmách. - *Ptačí svět*, VII./2: 5. - SÁROSSY, M. Plamienka 2002 výsledky monitoringu a ochrany plamienky driemavej v roku 2002. - *Vtáčie správy*, 2 (9): 6-8. - ZVÁŘAL, K. 2002: Mohou být architektonické nástrahy příčinou kritického úbytku sýčka obecného (*Athene noctua*)? - *Crex*, 18: 94-99.